

Een vroege start van de eileg in 2011... en ander nieuws uit het Meetnet Nestkaarten

Om veranderingen in broedvogelaantallen te kunnen verklaren, is het belangrijk om informatie te hebben over trends in broedsucces en sterfte. Het Meetnet Nestkaarten richt zich op het eerstgenoemde onderwerp, en verzamelt sinds 1994 gegevens over de lotgevallen van individuele nesten. Behalve voor het verklaren van populatieveranderingen zijn de gegevens ook waardevol voor het voorspellen van toekomstige veranderingen. Zo kan een verlaagde reproductie van een langlevende soort de voorbode zijn van een aantalsafname die nu nog niet zichtbaar is. Inmiddels bevat de database de gegevens van zo'n 520.000 nesten.

Welke gegevens verzamelen?

Per broedsel wordt gevraagd om enkele relevante gegevens te registreren, waaronder het aantal eieren en/of jongen tijdens elk nestbezoek. Bij twee bezoeken per nest is de kaart al geschikt voor het berekenen van nestsucces; dat geldt ook voor nesten die niet tot het eind gevolgd zijn. Het meest waardevol zijn echter nestkaarten met minimaal twee bezoeken in de ei- en/of jongenfase, plus een (derde) bezoek om het al dan niet succesvol uitvliegen vast te stellen (nacontrole). Veelvuldig controleren van de nestinhoud is dus niet noodzakelijk (en in verband met verstoring zelfs onwenselijk), net zomin als het meten en wegen van nestjongen (al kan dat, mits voorzichtig uitgevoerd, belangrijke aanvullende informatie opleveren).

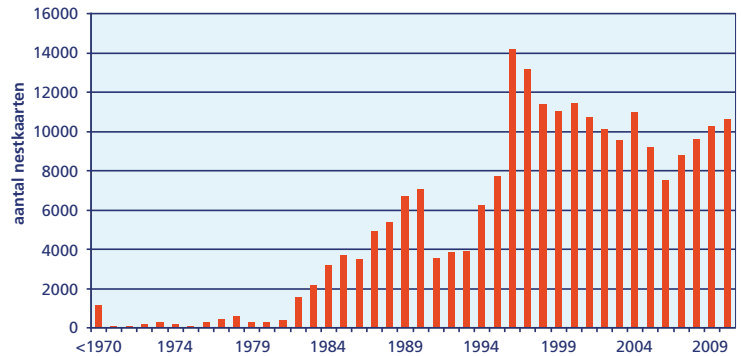
Omdat de afgelopen jaren ook veel historische gegevens zijn ingevoerd (o.a. van Kerkuil en Boerenzwaluw), beschikken we inmiddels vanaf de jaren veertig over jaarlijkse nestgegevens. Sinds 1982 gaat het om meer dan 1000 nestkaarten per jaar (figuur 1). Vanaf medio jaren negentig schommelt het aantal rond de 10.000, met uitschieters naar boven in 1995 en 1996, jaren waarin veel extra weidevogelgegevens beschikbaar kwamen. Het best vertegenwoordigd zijn nestkastbroeders zoals Koolmees, Pimpelmees en Bonte Vliegenvanger, en daarnaast Kerkuil, Boerenzwaluw, Steenuil en roofvogels (figuur 2). Dit is natuurlijk het resultaat van de inspanningen van verschillende werkgroepen waarmee we samenwerken, zoals NESTKAST, Stichting Kerkuilwerkgroep Nederland, Stichting Hirundo, STONE, Werkgroep Roofvogels Nederland en vele anderen. In de figuren zijn overigens niet de nestgegevens van Landschapsbeheer Nederland opgenomen, waarmee SOVON onlangs een uitwisselingsovereenkomst afsloot (zie SOVON-Nieuws 2011/1). Een overzicht van de aantallen nestkaarten per soort is in te zien via http://www.sovon.nl/nestkaart_kaat.asp

Timing van eileg

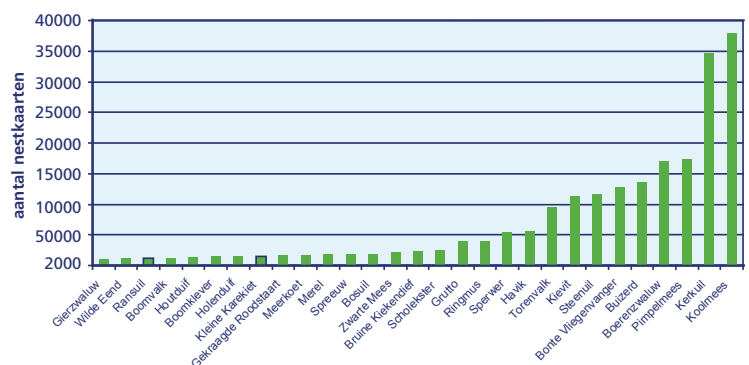
Een van de doelen van het Meetnet Nestkaarten is het bepalen van veranderingen in de timing van broeden. Veel vogels gingen de laatste decennia vanwege gemiddeld hogere voorjaarstemperaturen steeds vroeger in het jaar broeden. Het jaar 2007 staat al enige tijd als record te boek, destijds volgend op de warmste winter en lente in tenminste drie eeuwen. In 2011 was het weer raak: het was de droogste en zonnigste lente in minstens een eeuw en de apriltemperaturen evenaarden die van 2007. Veel soorten begonnen vroeg met de eileg en kwamen in de buurt van de records uit 2007. Boomklover en Spreeuw waren zelfs vroeger dan ooit. Hiermee zet de vervroeging in de broedcyclus door. Sinds 1982 is de Bonte Vliegenvanger 11 dagen eerder gaan broeden, Kool- en Pimpelmees zelfs 15 dagen eerder. Opvallend in 2011 was verder het hoge aantal door Bonte Vliegenvangers bezette nestkasten. Dit kan te maken hebben met een goed broedseizoen in 2010 (relatief late rupsenpiek, ten volle benut door de jongen), goede overwinteromstandigheden in Afrika of relatief hoge sterfte onder mezen (en dus minder concurrentie om nestkasten) als gevolg van koud decemberweer. Meer hierover is te lezen in het jaarverslag van de Werkgroep NESTKAST, dat binnenkort van de persen rolt.

Doorgeven van nestgegevens

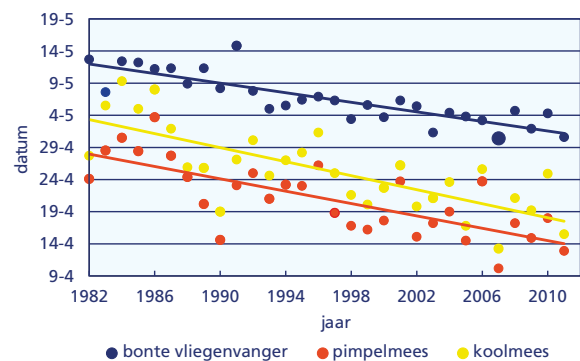
Nestgegevens kunnen nog steeds worden doorgegeven via de papieren gele nestkaart of, bij voorkeur, via de Digitale Nestkaart. Binnenkort is versie 4.0 te downloaden van de website. Mede door contact met de

Figuur 1. Aantal ingestuurde nestkaarten per jaar.

Figuur 2. Totaal aantal nestkaarten voor soorten waarvoor meer dan 1000 nestkaarten zijn ingestuurd.

Figuur 3. Gemiddelde start van de eileg voor Bonte Vliegenvanger, Pimpelmees en Koolmees in de periode 1982-2011.

Jonge Steenuil, klaar om gewogen te worden.
Foto: Peter Eekelder

veldwerkers zijn er tal van aanpassingen en uitbreidingen aangebracht. Zo is er een mogelijkheid ingebouwd om gegevens van geringde nestjongen eenvoudig te exporteren naar een bestandformaat dat in GRIEL kan worden ingelezen. En er is een 'wizzard' gemaakt die nieuwe gebruikers op weg helpt bij het aanmaken van nestkaarten.

Maar er zijn meer ontwikkelingen. De uitgebreide mogelijkheden van de Digitale Nestkaart kennen ook enkele nadelen. Het invoeren van alle nestgegevens kost relatief veel tijd en een deel van de waarnemers ervaart het programma als ingewikkeld. Daarom werken we momenteel aan de ontwikkeling van een 'Nestkaart light': een laagdrempelige, online invoerapplicatie, waarmee gegevens minder gedetailleerd en met vereenvoudigde broedcodes kunnen worden doorgegeven. In samenwerking met werkgroep STORK, en met subsidie van het Prins Bernhard Cultuurfonds, is deze applicatie inmiddels gereed voor het invoeren van nestgegevens van Ooievaars, en zijn we dit nu aan het doorontwikkelen voor andere soorten. We houden u op de hoogte!

Oproep

We verwelkomen nestgegevens van alle algemene broedvogelsoorten, maar neem bij plannen om schaarse soorten te volgen eerst contact met SOVON op. Van een aantal prioritaire soorten ontvangen we relatief weinig nestgegevens en deze staan daarom het hoogst op het wensenlijstje. Het gaat om o.a. Eider, Kleine Plevier, Gierzwaluw, Kleine Karekiet, Gekraagde Roodstaart, Merel, Spreeuw en Ringmus. Ook blijven we geïnteresseerd in oude nestgegevens van o.a. Koolmees, Pimpelmees en Bonte Vliegenvanger, voor zover niet eerder doorgegeven (ook via de Nestkastkaart, in gebruik tot 1994) en zeker indien globale habitatgegevens van de betreffende nesten beschikbaar zijn. De projecthandleiding, waarvan vorig jaar een ge-update versie is verschenen en die te downloaden is via www.sovon.nl/nestkaart, gaat uitvoerig in op de gedragsregels voor het zoeken en controleren van nesten. In samenspraak met het Ministerie van EL&I bestaat al jarenlang een registratiesysteem voor veldmedewerkers van het Meetnet Nestkaarten in verband met ontheffing voor de Flora- en Faunawet. Een registratiebewijs kunt u aanvragen via frank.majoor@sovon.nl.

Chris van Turnhout, Frank Majoor
& Jeroen Nienhuis

Jong vogeltalent verzamelt zich

Kom naar de SOVON-jongierendag op (vrijdag 20 en) zaterdag 21 april a.s. Zijn vogels jouw passie en wil je niets liever dan de hele dag vogels kijken? Dan is de landelijke vogelaarsdag voor jongeren op jouw lijf geschreven! En het leuke is, deze dag is gratis!

Voor wie?

Iedereen vanaf 14 jaar (tot 25) die:

- vogelonderzoek van dichtbij wil meemaken
- met ervaren onderzoekers het veld in wil
- meer wil weten over vogels ringen, geluiden herkennen en nog veel meer
- andere jonge vogelaars wil ontmoeten
- eerste keus in stage- en afstudeeropdrachten wil hebben

Wat valt er te beleven?

Uiteraard zijn er vogelexcursies (inschrijven noodzakelijk) en ga je met ervaren onderzoekers het veld in op zoek naar de Middelste Bonte Specht en Kortsnavelboomkruiper. Ook worden er live de hele ochtend vogels geringd en kun je met een beetje mazzel een Boomklever of Appelvink van heel dichtbij bekijken. Het binnenprogramma bestaat uit een gevarieerd aanbod aan lezingen: trektellen, klauwierenonderzoek, een Mystery Bird Quiz met leuke prijzen en nog veel meer. Als je op zoek bent naar een leuke stageplek dan moet je zeker langskomen voor meer informatie over stages en afstudeeropdrachten van SOVON en andere natuurorganisaties (PGO's).

Avondprogramma

Voor de echte enthousiastelingen is er op vrijdagavond (20 april) al een avondprogramma met een nachtbeesten-excursie. Met de fiets op zoek naar dassen, rallen en uilen. Er is kampeergelegenheid op fietsafstand (wel je fiets meenemen of een fiets huren!).

Wanneer en waar?

Vrijdag 20 april 2011 van 21.00 – ca. 24.00:

Avondprogramma met een nachtbeestenexcursie

zaterdag 21 april 06.30 – 09.00:

Vroege vogels excursie en (meehelpen met) ringen

zaterdag 21 april 2011 van 10.00 – 16.00 uur:

Dagprogramma met lezingen en excursies

In en rondom Veldstudiecentrum Huize Wylerberg in Beek-Ubbergen (bij Nijmegen). Kamperen in Erlecom (Ooijpolder).

Gratis, maar geef je wel op!

Deelname aan de jongierendag is helemaal gratis, dus ook het kamperen, eten en drinken. Je kunt je aanmelden via info@sovon.nl. Je kunt evt. aangeven aan welke onderdelen je wilt deelnemen. Geef je wel op tijd op want er is beperkt plaats. Let op: als je je aanmeldt, rekenen we op je komst. Mocht je onverhoopt toch niet kunnen deelnemen, laat het dan op tijd weten.

Organisatie

SOVON organiseert deze dag samen met: Waarneming.nl, DBA, Vogelbescherming, het Vogeltrekstation, KNNV en beide jeugdbonden (NJN en JNM).

Kijk op www.sovon.nl/jongierendag voor alle informatie en het programma.

Contactpersoon: jeroen.vanzuylen@sovon.nl